

Vol 4 Issue 10 Nov 2014

ISSN No : 2230-7850

International Multidisciplinary
Research Journal

*Indian Streams
Research Journal*

Executive Editor
Ashok Yakkaldevi

Editor-in-Chief
H.N.Jagtap

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595

ISSN No.2230-7850

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho Federal University of Rondonia, Brazil	Mohammad Hailat Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken	Hasan Baktir English Language and Literature Department, Kayseri
Kamani Perera Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka	Abdullah Sabbagh Engineering Studies, Sydney	Ghayoor Abbas Chotana Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]
Janaki Sinnasamy Librarian, University of Malaya	Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania	Ilie Pintea, Spiru Haret University, Romania
Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Xiaohua Yang PhD, USA
Anurag Misra DBS College, Kanpur	George - Calin SERITAN Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences AL. I. Cuza University, IasiMore
Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania		

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India	Iresh Swami Ex - VC. Solapur University, Solapur	Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur
R. R. Patil Head Geology Department Solapur University,Solapur	N.S. Dhaygude Ex. Prin. Dayanand College, Solapur	R. R. Yaliker Director Managment Institute, Solapur
Rama Bhosale Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel	Narendra Kadu Jt. Director Higher Education, Pune	Umesh Rajderkar Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik
Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur	K. M. Bhandarkar Praful Patel College of Education, Gondia	S. R. Pandya Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai
Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai	Sonal Singh Vikram University, Ujjain	Alka Darshan Shrivastava Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar
Chakane Sanjay Dnyaneshwar Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune	G. P. Patankar S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka	Rahul Shriram Sudke Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore
Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)	Maj. S. Bakhtiar Choudhary Director,Hyderabad AP India.	S.KANNAN Annamalai University,TN
	S.Parvathi Devi Ph.D.-University of Allahabad	Satish Kumar Kalhotra Maulana Azad National Urdu University
	Sonal Singh, Vikram University, Ujjain	

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.org

औद्योगिक परवाना धोरण व आंतरराष्ट्रीय राजकारणात
पर्यावरणाचा प्रश्न –(पर्यावरण वाद)

अजय पेत्रस बोरकर

श्री शिवाजी महाविद्यालय राजुरा ,जि-चंद्रपूर.

सारांश— योजनाकार अर्थव्यवस्थेला आपल्या मनाप्रमाणे रूप देण्याकरीता विकास प्रकियेत औद्योगिक विकासाला अग्रक्रम देण्यात आला . औद्योगिक विकास समतोल व सतुंलित व्हावा या उद्वेगाने उदयोगाच्या स्थापनेची रूपरेषा आखणे आवश्यक होते. त्या दृष्टिकोनातुन औद्योगिक नीतीने धोरण आखण्यात आले. १९४८ मध्ये पहीली औद्योगिक नीती घोषित करण्यात आले.

आंतरराष्ट्रीय राजकारणात –पर्यावरणाच्या बाबतीत औद्योगिक विकासाचा दर अधिक वेगाने वाढत चालला असुन – जागतिक पातळीवर –पर्यावरणात व मानवी जिवात अनेक गंभीर समस्या निर्माण होऊन –मानवी जीवन संपण्याचा मार्गावर असल्याचे जाणवते .पर्यावरण संतुलन –बिघडण्याचा या अनेक बाबी –कारणीभुत असुन –पर्यावरणाचे संतुलन टिकणे अशक्य आहे .

Key word:अर्थव्यवस्था,समतोल,रूपरेषा,औद्योगिक,धोरण,चालना,पर्यावरण,समस्या,संतुलन,मार्ग,निती,

प्रस्तावना—

काही विशीष्ट उदयोग सोडुन औद्योगिक परवान्याची (licensing policy) विनीयोगाची पातळी न बघता आवश्यकता राहणार नाही .अर्थात औद्योगिक परवान्यातुन मुक्त करण्यात आले.या धोरणाच्या प्रमुख बाबी खालील प्रमाणे आहेत.

१) काही उदयोगाच्या लहानशा यादीला सोडुन बाकी सर्व औद्योगिक प्रकल्पकरता औद्योगिक परवान्याची आवश्यकता राहणार नाही. परीशिष्ट –२ च्या सुचिमध्ये असे उदयोग समाविष्ट केल्या जातात .सुरक्षितता आणि आधारभुत दृष्टीकोनातुन धोकादायक रसायने आणि पर्यावरणासंबधी महत्वपुर्ण बाबीशी आणि सर्वोत्कृष्ट उपयोगाशी संबधीत आहे.

२)अशी क्षेत्रे ज्याचे प्रभुत्व संरक्षण ,सुरक्षितता आणि आधारभुत उदयोग या दृष्टिकोनातुन आहे ते सार्वजणिक क्षेत्राकरता संरक्षित ठेवता येईल.

३)असे प्रकल्प ज्यात आयातीत भांडवली वस्तुची आवश्यकता आहे .त्याचा एकदम स्वीकार करण्यात येईल.

४) अशी शहरे ज्याची लोकसंख्या १० लाखापेक्षा कमी आहे अशा क्षेत्रात उदयोग स्थापन करण्याकरीता केंद्र सरकारची स्वीकृती घ्यावी लागणार नाही. (केवळ अनिवार्य उदयोगाना सोडुन) १० लाखापेक्षा लास्त लोकसंख्या असणा-या शहरामध्ये केवळ प्रदुषन मुक्त उदयोग जसे इलेक्ट्रानीक्स ,सॉफ्टवेअर आणि मुद्रन

यांना सांडुन बाकी सर्व उद्योग शहरापासुन २५ किलोमिटर अंतरावर स्थापन करण्यात येतील.
५) औद्योगिक परवान्यातुन मुक्त असलेले .वर्तमान एककांना संपुर्ण महत्वपुर्ण बाबतीत असलेल्या प्रस्तावना पण लागु होऊ शकेल.

परिशिष्ट-

1) सार्वजनिक क्षेत्राकरीता संरक्षित उद्योगाची प्रस्तावित सुवि :-

- १) अस्त्र - शस्त्र आणि त्यांच्याशी संबंधित सौम्य ,सामुग्री ,विमान आणि जहाज ,
- २) परमाणु शक्ती
- ३) कोळसा आणि लिग्राइट
- ४) खनिज तेल
- ५) लोखंड ,अयस्क ,मॅंगनीज असस्क . क्रोम अयस्क ,जिप्सम ,गन्धके, सुवर्ण आणि हि-याच्या खाणी
- ६) तांबे ,शिसे ,जस्त,टिन यांच्या खाणी
- ७) परमाणु शक्तीच्या यादीमध्ये दिलेले खनिज पदार्थ
- ८) रेल्वे परीवहन

परिशिष्ट:-

2 अशा उद्योगाची यादी ज्यात औद्योगिक परवाने आवश्यक राहतील .

- १) कोळसा आणि लिग्राइट २)पेट्रोलियम आणि आसव उत्पादने ,३) अल्कोहोल पेय पदार्थापासुन मद्य तयार करणे आणि त्यांची प्रक्रिया (क्षरण) करणे. ४)साखर ५)पशुची चरबी आणि तेल ६)तयार केलेले पशुलोम (नितापदे) ७)मोटरकार ८)कागद आणि वर्तमान पत्राचा कागद ९)इलेक्ट्रॉनिक्स एरोस्पेस आणि प्रतिसंरक्षण सामग्री १०) औद्योगिक स्पोटके (पदकनेजतपंस माचसवेअमे) ११) धोकदायक रयायणे १२)औषधी निर्मिती ३) श्वेत वस्तु (पूजम हववके) जसे रेफ्रीजेटर घरगुती उपयोगाची भांडी , कपडे धुण्याचे मशीन ,मायक्रोवेव्ह ओव्हन,एअर कंडिशनर

नोंद:- आवश्यक परवान्याकरता असलेले प्रावधान .छोटया उद्योगांवर लागू होणार नाही . जरी ते वर दिलेल्या यादीतील कोणत्याही वस्तुचे उत्पादन करीत असले तरी १

पर्यावरणाचा प्रश्न(पर्यावरणवाद)

(Eniromental Issue or Envirornmentalsiam)

वर्तमानकाळात जगामध्ये प्रचंड प्रमाणात पसरलेल्या प्रदूषणामुळे पर्यावरणाचे संतुलन राखण्याचा प्रश्न गंभीर बनला आहे.जगातील वाढती लोकसंख्या पाण्याचे प्रदुषण विविध प्रकारचे विषारी धुर ,रासायनिक प्रवाह ,विज्ञान -तंत्रविज्ञानाचा प्रमाणबाहय प्रसार ध्वनी -प्रदूषण यामुळे पर्यावरणाचा विपरित परिणाम झाला आहे.

यापुर्वी पर्यावरणाचा -हासाला जागतिक पातळीवर गंभीरपणे विचार झालेला नाही पंरतु आज प्रदूषणामुळे जगात ज्या समस्या निर्माण झाल्या आहेत. त्यामुळे पर्यावरणाचा -हास सर्वच राष्ट्राना भेडसावित आहे.

वस्तुतः आपल्या राज्याचा परिसरात प्रदूषणापासुन संरक्षणची दक्षता घेणे हे आतंराष्ट्रीय कायद्यांतर्गत सर्वच राज्याचे कर्तव्य ठरते कारण त्यामुळे इतर राज्याचा पर्यावरणावरणावर त्याचा विपरीत परिणाम होत असतो.

सत्तरीच्या दशका नंतरचे पर्यावरण संतूलनाचे प्रयत्न :

काही वर्षापासुन समुदातील तेलाचा प्रसार होत असल्यामुळे त्याचे पर्यावरणावर अनुचित परिणाम दिसु लागले .सत्तरीच्या दशकापासुन प्रदूषणाच्या समस्येवर गंभीर विचार होउ लागला.

१९७२ मध्ये स्टॉकहोम येथे संयुक्त राष्ट्रांतर्फे आयोजित समतोलनात 'पर्यावरण कार्यक्रम जाहीर करण्यात आला.

१९६३ मध्ये पश्चिम आफ्रीकेतील वाळवटांच्या वाढत्या विस्तारावर प्रतिबंध घालण्याचा प्रयत्न करण्यात आला . परंतू हे प्रयत्न कमी पडले .जागतिक तापमानातील वाढ ,ओझोन गॅस मधील निरंतर घट व जल प्रदुषणाच्या समस्या गंभीर होत गेल्या.

१९८० मध्ये ओझोन गॅस सुरक्षित ठेवण्यासाठी विषारी गॅसच्या उत्सर्जनावर प्रतिबंध घालण्याचा दृष्टिने काही संधी झाल्या.

१९८३ मध्ये महोसभेच्या मार्फत व विश्व आयोगाच्या पुढाकाराने वर्तमान व भावी पिढ्याच्या कल्याणार्थ पर्यावरणाची संसाधने सुरक्षित ठेवण्याच्या दृष्टिने निर्धार करण्यात आला. आयोगाच्या शिफारसीनुसार जागतीक पातळीवर पर्यावरण विकासावर कायम स्वरूपाचा व्यवस्था असावी या विषयी रूपरेखा सादर करण्यात आली. जागतीक शिखर समेलनातून पर्यावरण संरक्षणासाठी प्रत्येक राज्यास पैसा पुरविण्यात आला.

१९६४ मध्ये जागतिक पर्यावरण सवलती द्वारे पैसा पुरविण्यात येऊन पर्यावरण संतुलन राखण्याचा प्रयत्न झाला.

संयुक्त राष्ट्र पर्यावरण कार्यक्रम :-

संयुक्त राष्ट्र एकुनच पर्यावरण संरक्षणासाठी कार्यरत आहे.ही संस्था जागतीक स्थितीचे आकलन करून त्यानुसार आंतरराष्ट्रीय पर्यावरणाचे कायदे निर्मातीचा प्रयत्न करत आहे.

पर्यावरण संतुलनाचा वैधानिक माहिती सर्वापर्यंत पोहचविण्याचा प्रयत्न होत आहेत .प्रदूषणाच्या समस्येविषयी सर्व जगात जागृती निर्माण करण्याचे कार्य विश्वव्यापी नेटवर्क संस्थेद्वारे केले जाते. आपल्या क्षेत्रीय शाखाद्वारे सुचना देण्याचे कार्य ही संस्था करीत आहे.प्रादेशिक समुद्र व महासागरावरील प्रदूषणापासून पर्यावरण संतुलनाचे कार्य होत आहे .

पृथ्वीच्या एकुन ७० टक्के भाग समुद्राने व्यापला आहे. त्यामुळे समुद्रावरील प्रदुषण थांबविणे महत्वाचे ठरते. आंतरराष्ट्रीय क्षेत्रात सर्वाधिक प्रदूषण औद्योगिक उत्सर्जन ,खाणी , मोटारीद्वारे विरणा-या गॅसमुळे पाणी दुषित होऊन सर्व वायु मंडळात प्रदूषण पसरत आहे.

१९६५ पासून महासागर ,तटवर्ती पाण्याचा साठा यामध्ये मानवाच्या कृतीद्वारे होणारे प्रदूषण भयानक आहे.

त्यावर नियंत्रण ठेवण्याचा प्रयत्न ही संस्था करीत आहे.

पर्यावरण संतुलनात बिघाड करणा-याबाबी -

१) हवामान परीवर्तन :- मानवाच्या निष्काळजी व्यवहारामुळे वायु मंडळात ग्रीन हाउस गॅसची वृद्धी होत आहे. पेट्रोकॅमीकल्स व रासायनिक द्रव्यामुळे फॅक्टरी मधून दुषित गॅस वायुमंडळात प्रवेश करीत असल्याने जागतीक तापमानात वाढ होऊन त्याचा परीनाम पर्यावरणावर होताना आढळते .

२) औद्योगिक करणातील दुषित वायू पर्यावरणातील दुषित वायु पर्यावरणात मिसळल्याने पृथ्वी-स्तरावर असणार ओझोनचा थर हा कमी-होत आहे.सुर्याच्या अती उष्ण व्हायलेट रेडियेशन पासून पृथ्वीचा सुर्याच्या अतिउष्णतेपासून बचाव करीत असतो.पण या प्रदूषणामुळे हा ओझोन थर नष्ट होण्याच्या मार्गावर आहे.

३) जंगल तोडीमुळे पर्यावरणात अंसतुलितपणा निर्माण होऊन पाऊस कमी पडतो. व दुसरीकडे तापमान वाढते व रक्षण झाले तर पर्यावरण टिकेल अन्यथा नष्ट होण्याचा स्थितीत जानवेल.

४) आवश्यकतेपेक्षा जास्त मासेमारी उदयोग समुद्रातील माश्याच्या प्रजाती नष्ट करीत आहे.खोल समुद्रावर मासेमारीवरून होणारे संघर्ष वाढत आहे.त्यामुळे पर्यावरणात अंसमतोलपणा निर्माण झाल्याचे जाणवते

५) ग्लोबल वॉर्मिंग सारख्या क्रिया जागतिक तापमान कमी करण्याच्या दृष्टिने ग्रीन हाउस गॅस उत्सर्जनावर

नियंत्रण तसेच वायुमंडळात ह्या उत्सर्जनामुळे पृथ्वीवरील हिरवळ वनसंपदा कृषि उत्पादन इत्यादीसाठी हे उत्सर्जन किती घातक आहे. यांचा परीणाम होऊन पर्यावरण दूषित होत आहे.

प्रदूषण करणा -या या बाबीवर प्रतिबंध घालणे आवश्यक आहे.त्यासाठी पर्यावरण संतुलनात जागृत नागरीकांचे सहकार्य महत्त्वाचे ठरते .म्हणून सर्व नागरीकाना पर्यावरण राखण्याबाबत माहिती व सुचना देणे गरजेचे आहे .एकूण प्रदूषण पसरविणा-या कृतीवर कायदेशिर नियंत्रणाची आवश्यकता आहे. यासंबंधीचे शिक्षण व जाणीवा नागरीकामध्ये निर्माण करणे आवश्यक आहे.

प्रशासकीय धोरणात्मक उपाय :-

भारत सरकारने १९७२ मध्ये पर्यावरण नियोजन आणि समन्वयातील राष्ट्रीय (national committee on Environmental planning and co- ordonation –(NEEPC) नियुक्त केली आहे. सरकारला पर्यावरणविषयक प्रश्नासंबंधी सल्ला देणे व त्यात सुधारणा करण्यासाठी शिफारसी करणे हे या समितीचे उद्दिष्ट आहे.१९८० मध्ये केंद्र सरकारने 'तिवारी समिती' नियुक्त केली होती. या समितीने 'पर्यावरण विभाग ' स्थापना करण्याची शिफारस केली होती .या विभागाचे कार्य पर्यावरण संरक्षण सुनिश्चित करण्यासाठी सरकारला वैज्ञानिक उपयासंबंधी व प्रशासकीय यंत्रणेसंबंधी सल्ला देणे हे आहे. तिवारी समितीच्या शिफारसीनुसार १ नोव्हेंबर १९८० पासून केंद्र सरकारत पर्यावरण खात्याची निर्माती करण्यात आली आहे .हे खाते त्यावेळी पंतप्रधानाकडे सोपविण्यात आले होते. (आता मात्र या खात्यासाठी स्वतंत्र मंत्रयाची नियुक्ती केली गेली आहे)

पर्यावरण व वनविभाग एकाच मंत्रयाकडे सोपविण्यात आले आहे.पर्यावरण विभागाची कार्य पुढिल प्रमाणे आहे .

- अ) पर्यावरण संरक्षण आणि देशातील आर्थिक विकास याना परस्पर जोडणारी संस्था म्हणून कार्य करणे.
- ब) विकास प्रकल्पाचे पर्यावरणाच्या दृष्टिकोनातून मुल्यांकन करणे.यासाठी हे खाते इतर खात्याची किंवा संस्थांची मदत घेऊ शकते.
- क) १) प्रदूषणाची पाहणी आणि नियंत्रण
२) परिस्थितीत तंत्रांचे (Eco-system) संरक्षण
३) सागरी परिस्थितीत तंत्रांचे संरक्षण यासंबंधी प्रशासकीय जबाबदारी पार पाडणे .

वर्तमानकाळात छद्म च्या जागी नव्याने पर्यावरण नियोजनाची राष्ट्रीय समिती (national committee on Environmental planning NCEP) स्थापना करण्यात आली.

निष्कर्ष :-

विकसीत औद्योगिककरणाच्या धोरणामुळे - औद्योगिककरणात वेगाने वाढ झाल्याने पर्यावरणात प्रदूषणाचा सांकेताक अधिक प्रमाणात वाढला या प्रदूषण साकेतांक नियंत्रीत करण्यासाठी औद्योगिक परवाना धोरणाची अंमलबजावणी सुरू करून प्रत्येक क्षेत्रात प्रदूषण नियंत्रणे उपयोगात आणली.या सपबमदबब चवसपबल च्या माध्यमातून औद्योगिकी करणात .प्रदूषणगुणवत्तेचा सांकेताक ठरवून कारखाना /इतर क्षेत्रात परवानगी दिली जात असे.

तसेच - आंतरराष्ट्रीय राजकारणात पर्यावरणाच्या बाबतीत -विज्ञान -तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीने प्रदूषणात वाढझाल्याने पर्यावरणावर विपरीत परिणाम झाला आहे. यासाठी -पर्यावरण संतुलन टिकविण्यासाठी -कायदयाअंतर्गत सर्वच राष्ट्रांनी प्रदूषण नियंत्रण गंभीरपणे विचार करण्याचा प्रयत्न केला . त्या माध्यमातून विविध पर्यावरण कार्यक्रमाची अमलबजावणी करून - पर्यावरणाचे संतुलन ठेवण्याचा आटोकार प्रयत्न केला.

संदर्भ:-

१.डॉ. सौ .इंदुरकर- भारतीय अर्थशास्त्र विद्या प्रकाशन नागपूर प्र.आ.१५ ऑगस्ट -२००० प्र .क्र.१५०.१५१

*औद्योगिक परवाना घोरण व आंतरराष्ट्रीय राजकारणात पर्यावरणाचा प्रश्न –(पर्यावरण वाद)

२. डॉ- वंसत रायपुरकर- आंतरराष्ट्रीय संबध श्री मंगेश प्रकाशन नागपुर सातवी आवृत्ती ,वर्षासपंदा -२००६,प्र.क. २११,२१६,२१२,२१३,२१६
- ३) डॉ.भांडारकर के.म. -पर्यावरण शिक्षण ,नित्य नुतन प्रकाशन पुणे आ.जाने .२००६,सप्टे.०७ प्र.१.२३५.२३६.२४२

Publish Research Article International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- * International Scientific Journal Consortium
- * OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.org